

Rolnummers 6037, 6047 en 6069

Arrest nr. 1/2016
van 14 januari 2016

A R R E S T

In zake : de beroepen tot vernietiging van de artikelen 177 tot 187 van de wet van 10 april 2014 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid, ingesteld door Lucas Vrambout en anderen, door de « Belgische Beroepsvereniging voor Dermatologie en Venerologie » en anderen en door de vzw « Algemene Unie van verpleegkundigen van België ».

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Alen en J. Spreutels, en de rechters L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke en R. Leysen, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Alen,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de beroepen en rechtspleging

a. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 15 september 2014 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 16 september 2014, is beroep tot gedeeltelijke vernietiging ingesteld van de wet van 23 mei 2013 tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren, zoals gewijzigd bij de artikelen 177 tot 184 en 186 van de wet van 10 april 2014 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 30 april 2014), door Lucas Vrambout en de nv « Arics », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. A. Dierickx en Mr. A. Vijverman, advocaten bij de balie te Leuven.

b. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 1 oktober 2014 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 2 oktober 2014, is beroep tot gedeeltelijke vernietiging ingesteld van de wet van 23 mei 2013 tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren, zoals gewijzigd bij de artikelen 178, 180, 181, 185 en 186 van voormelde wet van 10 april 2014, door de « Belgische Beroepsvereniging voor Dermatologie en Venerologie », Geert Biesemans, Koenraad De Boulle, Kim Lapière en Thomas Maselis, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. A. Dierickx.

c. Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 27 oktober 2014 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 28 oktober 2014, heeft de vzw « Algemene Unie van verpleegkundigen van België », bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. S. Tack, advocaat bij de balie te Brugge, beroep tot gedeeltelijke vernietiging ingesteld van de wet van 23 mei 2013 tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren, zoals gewijzigd bij de artikelen 177 tot 187 van voormelde wet van 10 april 2014.

Die zaken, ingeschreven onder de nummers 6037, 6047 en 6069 van de rol van het Hof, werden samengevoegd.

De Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. E. Jacobowitz en Mr. A. Poppe, advocaten bij de balie te Brussel, heeft memories ingediend, de verzoekende partijen hebben memories van antwoord ingediend en de Ministerraad heeft ook memories van wederantwoord ingediend.

Bij beschikking van 14 oktober 2015 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en J.-P. Snappe te hebben gehoord, beslist dat de zaken in staat van wijzen zijn, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 3 november 2015 en de zaken in beraad zullen worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, zijn de zaken op 3 november 2015 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. In rechte

- A -

Ten aanzien van het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel

A.1.1. In het eerste middel in elk van de samengevoegde zaken voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10, 11, 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Zij betogen dat de onduidelijke formulering van verscheidene termen in de bestreden wet, waarvan de overtreding strafrechtelijk wordt gestraft, het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel schendt. In de zaak nr. 6037 valt het middel uiteen in negen onderdelen. In de zaak nr. 6047 valt het middel uiteen in vijf onderdelen.

A.1.2. Volgens de Ministerraad is het niet noodzakelijk om in de wet een definitie op te nemen van wat onder bepaalde misdrijven of inbreuken wordt verstaan. Aan het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel zou zijn voldaan indien het individu aan de hand van de bewoordingen van een strafbepaling en de interpretatie van de rechter kan afleiden welke handelingen en onthoudingen strafrechtelijk worden gestraft vooraleer hij die handeling stelt.

A.2.1. In het eerste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken welke esthetische ingrepen worden geacht een therapeutisch doel of geen therapeutisch doel te hebben, noch wat zij onder een therapeutisch of een reconstructief doel verstaan. Voor de niet-heelkundige en heelkundige esthetisch medische ingrepen zonder therapeutisch of reconstructief doel is het niet toegestaan reclame te maken en mag slechts onder beperkte voorwaarden praktijkinformatie worden verstrekt. Nagenoeg elke esthetische ingreep gaat evenwel gepaard met een groot psychologisch voordeel voor de patiënt die deze ingreep wenst te ondergaan, zodat de grens tussen een esthetische en een therapeutische ingreep vaak onduidelijk is. Uit een onderzoek van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (hierna : KCE) zou blijken dat het onderscheid tussen een therapeutische en een niet-therapeutische ingreep berust op een maatschappelijke appreciatie, die van arts tot arts zou verschillen.

A.2.2. De Ministerraad merkt op dat het rapport van het KCE werd opgesteld voordat de nieuwe regeling tot stand is gekomen. De bevoegde minister zou in de parlementaire voorbereiding duidelijkheid hebben geschapen, onder meer door te vermelden dat de behandeling van wratten, mollusca, xanthelasmata, huidstriemen en acnelittekens niet onder het toepassingsgebied van de bestreden wet valt, evenmin als de behandeling van huidtumoren of littekens. Ook het verwijderen van goedaardige tumoren zou nooit als een esthetische ingreep kunnen worden gekwalificeerd. Voorts zou aan de hand van reeds bestaande wetgeving kunnen worden nagegaan welke behandelingen een therapeutische dan wel een esthetische doelstelling hebben. Gelet op artikel 34 van de op 14 juli 1994 gecoördineerde wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen komt het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (hierna : RIZIV) immers niet tegemoet voor prestaties verricht met een esthetisch doel. Het niet-tegemoetkomen van het RIZIV, dat voortvloeit uit de niet-opname in de nomenclatuur, zou bijgevolg impliceren dat het gaat om een esthetisch-heelkundige ingreep.

A.3.1. In het tweede onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken wanneer een mededeling of handeling gericht is op het publiek. Zij vragen zich bijvoorbeeld af of een e-mail aan een dertigtal patiënten of aan één patiënt onder het reclameverbod valt.

A.3.2. Volgens de Ministerraad zorgt de definitie van reclame niet voor onduidelijkheid. Hij wijst erop dat elke mededeling of handeling gesteld om de bedoelde ingrepen te bevorderen tot bepaalde personen gericht zal zijn. Die personen zouden dan het publiek zijn waartoe de boodschap gericht is. Dat geldt ook voor boodschappen aan groepen van personen, zoals de e-mail in het voorbeeld van de verzoekers. De bepalende factor is of de mededeling of handeling al dan niet tot doel heeft esthetische ingrepen te bevorderen.

A.4.1. In het derde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken wat praktijkinformatie is. De wet van 6 juli 2011 vermeldde bovendien enkel « persoonlijke informatie ». In de parlementaire voorbereiding van de wet van 10 april 2014 ging het over « beroepsinformatie ». Zonder enige verklaring zouden belangrijke wijzigingen zijn aangebracht in de definitie van « praktijkinformatie » in vergelijking met « persoonlijke informatie ».

A.4.2. Volgens de Ministerraad gaat het om de informatie die verband houdt met de praktijk van de beroepsbeoefenaar van de niet-heelkundige esthetische geneeskunde (hierna : NHEG) of esthetische heelkunde (hierna : EH). De betekenis van « praktijkinformatie » en « persoonlijke informatie » zou overigens dezelfde zijn. Het gaat om objectieve gegevens zoals de ingrepen die worden uitgevoerd door de arts, zijn beroepskwalificaties en de te verwachten resultaten van een behandeling.

A.5.1. In het vierde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken waar de grens ligt tussen verboden reclame en praktijkinformatie, enerzijds, en toegelaten praktijkinformatie, anderzijds. Beide vormen van informatieverstrekking zouden in elkaar overvloeien. De bepalingen zouden ook tegenstrijdig zijn in de zin dat ze reclame verbieden maar praktijkinformatie wel toestaan.

A.5.2. Volgens de Ministerraad is de wettelijke definitie van praktijkinformatie duidelijk. Het gaat om de informatie over de beroepsbeoefenaar die geen wervende reclame is. Bovendien is het bepaalde over praktijkinformatie rechtstreeks gebaseerd op artikel 13 van de Code van geneeskundige plichtenleer (hierna : de Code). Bij het verstrekken van persoonlijke informatie mag uitsluitend door de patiënt verifieerbare informatie worden verstrekt.

A.6.1. In het vijfde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken wat verboden « financiële argumenten » zijn. Het zou niet duidelijk zijn of de bestreden wetsartikelen een absoluut verbod inhouden om nog enige financiële informatie te verstrekken, ook tijdens een consultatie. Een dergelijke verbodsbepaling zou absurd zijn en tegenstrijdig met de artikelen 7 en 8 van de Wet Patiëntenrechten en artikel 18 van de wet van 23 mei 2013. Bovendien is een prijsvermelding niet altijd wervend, maar kan zij ook informatief zijn of bedoeld zijn om transparantie te verlenen over de beoefende activiteiten.

A.6.2. Volgens de Ministerraad is het betwiste begrip voldoende duidelijk. Het gaat om informatie over door de arts aangerekende kosten en erelonen die ertoe kan leiden dat de potentiële patiënt ervoor kiest een beroep te doen op zijn diensten. Overigens verbiedt de Code geneesheren in het algemeen financiële argumenten te gebruiken. Het verbod zou bovendien niet gelden voor informatie verstrekt op verzoek van een mogelijke patiënt en zou geen afbreuk doen aan de Wet Patiëntenrechten. Er moet dus een onderscheid worden gemaakt tussen het op algemene wijze bekend maken van inlichtingen met betrekking tot de praktijk van de arts en het verstrekken van informatie in het kader van een consultatie. Bij een consultatie kan de prijs van een behandeling die een patiënt zal ondergaan wel worden meegedeeld.

A.7.1. In het zesde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 en in het eerste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken of het verwijderen van tatoeages en piercings onder de bestreden wet valt. Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6037 is dus niet duidelijk of hiervoor reclame en onvoorwaardelijke praktijkinformatie toegestaan is. In de zaak nr. 6047 voeren de partijen aan dat duidelijkheid vereist is aangezien het verwijderen van tatoeages en piercings doorgaans niet door artsen gebeurt. De verzoekende partijen wijzen erop dat de wet geen onderscheid maakt naar gelang van de gebruikte techniek.

A.7.2. Volgens de Ministerraad zal het afhangen van de techniek die wordt angewend om de tatoeage te verwijderen. Voor zover dit gebeurt aan de hand van dermabrasie, of een andere ingreep van NHEG en EH, valt zij onder het toepassingsgebied van de bestreden wet. De Ministerraad benadrukt dat het in de wet gaat over het plaatsen van tatoeages en niet het verwijderen ervan zodat de verwijzing naar de wet niet pertinent is.

A.8.1. In het zevende onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 en in het tweede onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken of het aanbrengen van permanente maquillage onder het toepassingsgebied van de bestreden wet valt. Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6037 is het een vorm van tatoeëren die niet uitdrukkelijk wordt uitgesloten uit het toepassingsgebied van de wet. Het zou dus onduidelijk zijn of reclame en praktijkinformatie voor het aanbrengen van permanente make-up zijn toegestaan. Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6047 heeft de vraag een grote praktische relevantie, aangezien een dergelijke ingreep tot de dagelijkse praktijk van schoonheidsspecialisten behoort en delicaat is dan het aanbrengen van een tatoeage.

A.8.2. Volgens de Ministerraad valt het aanbrengen van permanente make-up niet onder het toepassingsgebied van de bestreden wet, aangezien het om een vorm van tatoeage zou gaan. Permanente make-up zou immers door middel van naalden in de huid worden aangebracht. Voor tatoeages en piercings bestaat een specifieke regelgeving. De Ministerraad verwijst naar de definitie van tatoeage in het koninklijk besluit van 25 november 2005 betreffende de reglementering van tatoeages en piercings.

A.9.1. In het achtste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken of het gebruik van foto's genomen vóór en na een ingreep en getuigenissen van patiënten toegestaan zijn. Dit werd uitdrukkelijk verboden in de wet van 6 juli 2011 maar de bestreden wet herhaalt dat verbod niet. De bestreden wet lijkt het echter te verbieden aangezien het zou gaan om het bevorderen van esthetische ingrepen.

A.9.2. Volgens de Ministerraad is het tonen van vóór- en na-foto's duidelijk verboden omdat dit geacht wordt een wervend karakter te hebben. Dit zou worden bevestigd in de parlementaire voorbereiding van de wet van 6 juli 2011 en in artikel 13 van de Code.

A.10.1. In het negende onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken of tandartsen reclame mogen maken voor esthetisch-tandheelkundige ingrepen en zonder enige beperking praktijkinformatie mogen verschaffen. Tandartsen zijn immers bevoegd voor alle niet-heelkundige en heelkundige esthetische ingrepen in de intra-orale regio. Ze zouden dus ook onder het reclameverbod van de bestreden wet vallen. Publiciteit voor tandheelkundige verzorging wordt echter ook geregeld in de wet van 15 april 1958 betreffende de publiciteit inzake tandverzorging. Artikel 1 van die wet bevat een reclameverbod voor het verzorgen of doen verzorgen van aandoeningen, letsels of afwijkingen van de mond en tanden. Dat artikel zou op twee manieren gelezen kunnen worden. Enerzijds zouden de esthetisch-tandheelkundige ingrepen onder dat artikel kunnen vallen. In dat geval zou dergelijke reclame worden bestraft met de strafsancities van die wet. Anderzijds zou uit artikel 1 af te leiden zijn dat het gaat om tandheelkundige ingrepen met een therapeutisch of reconstructief en dus geen esthetisch doel. In dat geval zouden tandartsen onbeperkt reclame mogen maken en praktijkinformatie mogen verschaffen voor de esthetische ingrepen die zij uitvoeren.

A.10.2. Volgens de Ministerraad vallen de tandartsen onder het reclameverbod van de bestreden wet. Gelet op artikel 65 van het Strafwetboek, zal enkel de zwaarste straf worden uitgesproken indien de tandartsen tevens strafbaar zijn op grond van de wet van 15 april 1958. Die laatste wet is de *lex generalis* met betrekking tot het maken van publiciteit door tandartsen. De *lex specialis* voor het uitvoeren van esthetische ingrepen (onder meer) door tandartsen is de bestreden wet.

A.11.1. In het derde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken of het gebruik van een laser of fel pulserend licht, anders dan voor epileerdoeleinden, onder de bestreden wet valt. Volgens de afdeling wetgeving van de Raad van State beoogde de wetgever de NHEG door een laser of fel pulserend licht uit te sluiten uit het toepassingsgebied van de bestreden wet.

A.11.2. Volgens de Ministerraad vallen de bedoelde ingrepen onder het toepassingsgebied van de wet. Het zijn immers ingrepen waarbij met een energievorm doorheen de huid wordt gegaan in de zin van artikel 2, 1°, van de bestreden wet. Dat zou worden bevestigd in de classificatie door de International Society of Aesthetic Plastic Surgery waaraan de parlementaire voorbereiding refereert. Enkel de epilatiebehandelingen met laser of fel pulserend licht zouden niet langer onder het toepassingsgebied van de bestreden wet vallen, aangezien dat

uitsluitend cosmetische behandelingen zijn die het voorwerp zullen uitmaken van een afzonderlijke wet terwijl de bestreden wet medische ingrepen beoogt.

A.12.1. In het vierde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen niet verduidelijken of schoonheidsspecialisten mogen epilieren met een laser of fel pulserend licht. Vóór de wijziging bij de bestreden wet bepaalde de wet van 23 mei 2013 uitdrukkelijk dat schoonheidsspecialisten hiervoor bevoegd waren. De gewijzigde wet sluit de epileertechnieken uitdrukkelijk uit van het toepassingsgebied.

A.12.2. De Ministerraad wijst erop dat epileertechnieken uitdrukkelijk van het toepassingsgebied van de wet zijn uitgesloten. De behandelingen met laser en fel pulserend licht zouden dus niet langer als ingrepen van NHEG worden beschouwd. De parlementaire voorbereiding en het advies van de Raad van State zouden dat bevestigen. De Ministerraad wijst erop dat epilaties niet als medische handelingen kunnen worden beschouwd en dat die daarom het voorwerp van een afzonderlijke wettelijke regeling zullen uitmaken.

A.13.1. In het vijfde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de overgangsmaatregelen onduidelijkheid zouden scheppen. Meer bepaald zou niet duidelijk zijn wat bedoeld wordt met een « minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde » die vereist wordt om onder de overgangsmaatregel NHEG te mogen uitoefenen. De wet noch de parlementaire voorbereiding zou aangeven welke opleiding hiervoor in aanmerking komt.

A.13.2. Volgens de Ministerraad is er geen gebrek aan duidelijkheid. Geneesheren met een regelmatige praktijkervaring van meer dan vijf jaar zouden immers geen minimale theoretische opleiding moeten aantonen. Bovendien kan de Minister krachtens artikel 35^{sexies} van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen en artikel 4 van het koninklijk besluit van 21 april 1983 in samenspraak met de Hoge Raad van geneesheren-specialisten en van huisartsen nader uitwerken wat een « minimale theoretische opleiding » inhoudt.

A.14.1. In het eerste middel in de zaak nr. 6069 voert de verzoekende partij aan dat het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel wordt geschonden doordat de bestreden bepalingen onduidelijk en niet voorzienbaar zijn en dus rechtsonzekerheid creëren, met name voor verpleegkundigen. Ten eerste zouden de bestreden bepalingen voor meer onduidelijkheid zorgen inzake de definitie van NHEG door de bepaling die laserbehandelingen met een klasse 4 of hoger of fel pulserend licht uitdrukkelijk onder het toepassingsgebied van de wet bracht, op te heffen. Die behandelingen zouden nog steeds onder de algemene definitie van NHEG kunnen vallen waardoor voor verpleegkundigen niet duidelijk zou zijn of zij die behandelingen mogen uitvoeren. Ook de uitdrukkelijke uitsluiting van tatoeages, piercings en epileertechnieken zou voor rechtsonzekerheid zorgen. Voor de andere soorten esthetische behandelingen die door verpleegkundigen worden uitgevoerd, zou nog altijd niet duidelijk zijn dat zij niet onder het toepassingsgebied van de wet kunnen vallen. Het takenpakket en de opleiding van verpleegkundigen die esthetische behandelingen uitvoeren, zouden bovendien veel uitgebreider zijn dan die van schoonheidsspecialisten en dan enkel « epileertechnieken, piercings en tatoeages ». Ten slotte zou niet duidelijk zijn of verpleegkundigen strafbaar zijn wanneer zij esthetische laserbehandelingen uitvoeren.

A.14.2. De Ministerraad herhaalt dat de behandelingen met laser klasse 4 of hoger of fel pulserend licht die een esthetisch doel dienen - met uitsluiting van epilatie - onder het toepassingsgebied van de bestreden wet vallen. De verpleegkundigen zouden bevoegd blijven voor die behandelingen voor zover die een therapeutisch doel dienen en verstrekt worden mits voorschrift van een arts. Bij gebrek aan een regeling van de activiteiten van epilatie zou de daarop betrekking hebbende kritiek van de verzoekende partij voorbarig zijn. Zij zou zich kunnen richten tegen een koninklijk besluit dat die beroepsactiviteiten regelt.

Ten aanzien van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie

A.15.1. In het tweede middel in elk van de samengevoegde zaken en in het derde middel in de zaak nr. 6069 voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat de bestreden bepalingen gelijke situaties verschillend behandelen en verschillende situaties gelijk behandelen, zonder dat daarvoor een objectieve en redelijke verantwoording zou bestaan. In de zaak nr. 6037 valt het middel uiteen in vier onderdelen. In de zaak nr. 6047 valt het middel uiteen in negen onderdelen.

A.15.2. Volgens de Ministerraad bestaat er een objectieve en redelijke verantwoording voor elk van de aangevoerde grieven.

A.16.1. In het eerste onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden doordat de arts die een ingreep verricht zonder therapeutisch of reconstructief doel anders wordt behandeld dan de arts die een ingreep verricht met therapeutisch of reconstructief doel. Zij zetten uiteen dat artsen reclame en onbeperkte praktijkinformatie mogen verschaffen zodra een ingreep (mede) een therapeutisch of reconstructief doel heeft. Dat onderscheid zou op geen gegronde noch wetenschappelijke reden berusten. Zo zou voor een borstvergroting of -verkleining om therapeutische redenen reclame mogen worden gemaakt, maar voor diezelfde ingreep om louter esthetische redenen zou een reclameverbod gelden en zou slechts onder bepaalde voorwaarden praktijkinformatie zijn toegestaan, terwijl het telkens gaat om dezelfde ingreep met dezelfde gevaren, risico's en nevenwerkingen. Beide soorten medische interventies zouden objectief gezien niet in die mate verschillen dat ze een strengere regulering en bestraffing van de informatieverstrekking voor esthetische ingrepen verantwoorden. Voor de volksgezondheid zou net meer informatieverstrekking mogelijk moeten zijn bij esthetische ingrepen.

A.16.2. Volgens de Ministerraad rust in beginsel op alle geneesheren een verbod om reclame te maken, dat voortvloeit uit andere (wettelijke) bepalingen. Het enige verschil in behandeling is dat het reclameverbod voor zuiver esthetische ingrepen wordt geëxpliciteerd in een wet met strafbepalingen. Dat verschil in behandeling streeft een wettig doel na, dat erin bestaat de vaak onomkeerbare esthetische ingrepen niet als een banale zaak te laten overkomen, ronselreclame te verbieden, misbruik te vermijden, het tuchtrechtelijk verbod inzake reclame te doen naleven voor de esthetische geneeskunde en de vele commercieel getinte ontsparingen in de sector te verhelfen. De wet zou op die manier de volksgezondheid vrijwaren. Dat de bestreden wet een wettig doel nastreeft en geen kennelijk onredelijke gevolgen heeft, wordt bevestigd door de verschillende vertegenwoordigers van de verenigingen van geneesheren geraadpleegd bij het opstellen van de verschillende wetsvoorstellen. De parlementaire voorbereiding bevestigt ook de opportuniteit van een allesomvattende regeling met betrekking tot plastische chirurgie. Het invoeren van een strafrechtelijke bestraffing is gerechtvaardigd door de commerciële ontsparing van de sector van de esthetische geneeskunde. Ook het KCE staat achter de voorstellen.

A.17.1. In het tweede onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen een schending aan van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie doordat de arts die een esthetische ingreep verricht in en rond de mond anders zou worden behandeld dan de tandarts die een esthetische ingreep verricht in de intra-orale regio. Artsen mogen immers geen reclame maken en slechts beperkte praktijkinformatie verstrekken, terwijl tandartsen wel reclame zouden mogen maken en onbeperkt praktijkinformatie zouden mogen verstrekken. De verzoekende partijen verwijzen naar hun eerdere argumentatie om aan te tonen dat niet duidelijk is of tandartsen onder de bestreden wet vallen. Als het Hof zou aannemen dat zij daar niet onder vallen, zou sprake zijn van de bovenvermelde discriminatie.

A.17.2. De Ministerraad betoogt dat reeds werd aangetoond dat zowel de artsen als de tandartsen aan het reclameverbod zijn onderworpen.

A.18.1. In het derde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden doordat de tandarts die een esthetisch-tandheelkundige ingreep verricht anders wordt behandeld dan de tandarts die een therapeutisch-tandheelkundige ingreep verricht. De eerste tandarts zou worden bestraft volgens de wet van 23 mei 2013 terwijl de tweede tandarts onderworpen is aan de sancties van de wet van 15 april 1958. Voor dat verschil in sanctionering zou geen gegronde of wetenschappelijke reden bestaan.

A.18.2. De Ministerraad wijst erop dat hij reeds heeft aangetoond dat het verschil in bestraffing voor geneesheren door het doel van de bestreden wet wordt gerechtvaardigd. Dat zou *a fortiori* het geval zijn voor tandartsen, wier ingrepen met een therapeutisch doel onderworpen zijn aan een reclameverbod waarvan de niet-naleving strafrechtelijk wordt bestraft.

A.19.1. In het vierde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 en in het eerste en het zesde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden doordat een onderscheid wordt gemaakt tussen de epileertechnieken met laser of fel pulserend licht en de andere NHEG. Voor dat onderscheid zou geen gegronde of wetenschappelijke reden zijn. Het aanwenden van epileertechnieken met lasers van klasse 4 of

hoger of fel pulserend licht zou integendeel een uiterst gevaarlijke ingreep met gewichtige risico's en nevenwerkingen zijn. Die behandeling zou minstens evenveel risico's en mogelijke nevenwerkingen met zich meebrengen als andere esthetische ingrepen. De Nationale Raad van de Orde van geneesheren zou het ingrijpend en invasief karakter van het gebruik van een laser of fel pulserend licht bevestigen. De bestreden wet zou dus een verboden gelijke behandeling van ongelijke situaties invoeren door de arts en de niet-arts toe te staan een epileertechniek te verrichten met een laser of fel pulserend licht en beiden toe te staan hiervoor reclame te maken en onbeperkte praktijkinformatie te verstrekken. Bovendien zou de bestreden wet een ongerechtvaardigde discriminatie inhouden door een onderscheid te maken tussen de arts die een epileertechniek met een laser van klasse 4 of fel pulserend licht verricht en de arts die een andere (niet-)heelkundige esthetische ingreep verricht anders te behandelen op het vlak van bevoegdheid, van reclameverbod, van informatieverplichting en van strafsancities. Daarnaast zou de bestreden wet een discriminatie inhouden tussen de patiënt die een epileertechniek met laser of fel pulserend licht ondergaat en die hiervoor niet kan rekenen op de waarborgen van de bestreden wet en de patiënt die een andere (niet-)heelkundige esthetische ingreep wil ondergaan en die hiervoor wel kan rekenen op de waarborgen van de bestreden wet en tussen de patiënt die voor een epileertechniek met laser of fel pulserend licht een beroep doet op een arts en de patiënt die hiervoor een beroep doet op een niet-arts.

A.19.2. Volgens de Ministerraad zijn de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet geschonden. De categorieën van ingrepen zouden immers niet vergelijkbaar zijn. De epilatie met fel pulserend licht of laser klasse 4 kan niet als een ingreep van NHEG worden beschouwd aangezien die behandeling ook door schoonheidsspecialisten kan worden uitgevoerd. Het onderscheid steunt daarom ook op een pertinente reden, namelijk dat in tegenstelling tot de ingrepen van NHEG, de epilatie met fel pulserend licht of laser klasse 4 zowel door geneesheren als door schoonheidsspecialisten wordt uitgevoerd. De Raad van State zou bevestigen dat er geen ongerechtvaardigd onderscheid in behandeling is. Voor het overige zouden de door de verzoekende partijen opgeworpen ongelijkheden op het vlak van de bevoegdheid om een behandeling uit te voeren, gelet op het doel van de wet, niet voortvloeien uit de bestreden wet doch wel uit het voorlopig ontbreken van een regelgeving met betrekking tot de toepassing van epileertechnieken met lasers klasse 4 of fel pulserend licht.

A.20.1. In het tweede onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden doordat zowel de geneesheer-specialist in de dermatovenereologie als iedere andere arts mag epilieren door het gebruik van een laser of fel pulserend licht. Dat zou regelrecht ingaan tegen de krachtlijnen van de bestreden wet die enkel welbepaalde artsen de bevoegdheid zou toebedelen om esthetische ingrepen, waaronder de epileertechnieken, uit te voeren. Alle artsen zouden bevoegd zijn voor epileertechnieken, terwijl de opleiding, ervaring en kennis van bijvoorbeeld een huis- of spoedarts anders zouden zijn dan die van een geneesheer-specialist in de dermatovenereologie, wiens vakgebied net gericht is op de huid.

A.20.2. De Ministerraad stelt dat de epileertechnieken uit de wet zijn gehaald als reactie op de vernietiging door het Hof van de wet van 6 juli 2011. Hij wijst erop dat epilatiebehandelingen niet (alleen) worden uitgevoerd door artsen maar in het bijzonder ook door schoonheidsspecialisten. Aangezien die personen geen beoefenaars van de geneeskunde zijn, zou het epilieren met laser klasse 4 en hoger of fel pulserend licht niet door de bestreden wet kunnen worden geregeld. De behandeling zou krachtens artikel 37ter van het koninklijk besluit nr. 78 het voorwerp uitmaken van een afzonderlijke regeling.

A.21.1. In het derde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden doordat de arts die een laser of fel pulserend licht voor een ander doel dan een epilatie-doel aanwendt, anders wordt behandeld dan de arts die een andere handeling van NHEG verricht. Het zou niet duidelijk zijn of het gebruik van een laser of fel pulserend licht voor een ander doeleinde dan een epilatie-doeleinde al dan niet onder de bestreden wet valt. Als het Hof zou aannemen dat dit niet het geval is, zou de wet een ongerechtvaardigd onderscheid invoeren. De bevoegdheidsregeling, de uitgebreide informatieverplichting en de strafsancities van de bestreden wet zouden dan niet van toepassing zijn op het gebruik van een laser of fel pulserend licht voor niet-epilatie-doelstellingen maar zouden wel onverkort toepassing vinden op alle andere handelingen van NHEG. De patiënt die een ingreep ondergaat met laser of fel pulserend licht voor een ander dan epilatie-doeleinde zou dus ook geen beroep kunnen doen op die wettelijke waarborgen terwijl een patiënt die een andere handeling van NHEG ondergaat daar wel op zou kunnen rekenen. Het gebruik van een laser of fel pulserend licht zou nochtans gepaard gaan met minstens vergelijkbare risico's als andere handelingen van NHEG.

A.21.2. De Ministerraad herhaalt dat het gebruik van een laser klasse 4 of hoger of fel pulserend licht voor andere dan epilatie doeleinden naar zijn oordeel onder het toepassingsgebied van de bestreden wet valt. Er zou bijgevolg geen verschil in behandeling zijn.

A.22.1. In het vierde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden doordat niet alleen de geneesheer-specialist maar ook de huis- of spoedarts een laser of fel pulserend licht mag gebruiken voor een ander doel dan een epilatie doel. Ook die grief gaat uit van de veronderstelling dat het gebruik van een laser of fel pulserend licht voor een ander doeleinde dan een epilatie doeleinde niet onder het toepassingsgebied van de bestreden wet valt. Iedere arts zou dan een laser of fel pulserend licht mogen gebruiken voor een ander doeleinde dan een epilatie doeleinde terwijl de opleiding, kennis en ervaring van elke arts geheel niet afgestemd zouden zijn op het uitvoeren van die ingreep.

A.22.2. De Ministerraad herhaalt dat de behandelingen met een laser klasse 4 of hoger of fel pulserend licht, met uitzondering van de epilatiebehandelingen, naar zijn oordeel onder de bestreden wet vallen. Het onderdeel zou dan ook ongegrond zijn.

A.23.1. In het vijfde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden door de ongelijke behandeling van de arts die een laser of fel pulserend licht gebruikt om te epilieren en de arts die een laser of fel pulserend licht gebruikt voor een ander doel. De grief gaat uit van de veronderstelling dat het gebruik van een laser of fel pulserend licht voor een ander doeleinde dan epilatie wel onder de bestreden wet valt. De arts die deze technieken voor epilatie aanwendt, zou in dat geval niet onder de bevoegdheidsregels en strafsancities van de bestreden wet vallen noch zou hij aan de daarin voorgeschreven informatieverplichting moeten voldoen. De arts die deze technieken voor een ander doel aanwendt wel. Ook de patiënt zou al dan niet een beroep kunnen doen op de waarborgen van de wet naargelang de ingreep met laser of fel pulserend licht gebruikt wordt voor een epilatie- of voor een ander doeleinde.

A.23.2. Volgens de Ministerraad vallen behandelingen, andere dan epilatie, met laser klasse 4 of fel pulserend licht nog steeds onder het toepassingsgebied van de bestreden wet. De categorieën van ingrepen zouden evenwel niet vergelijkbaar zijn. De epilatie met fel pulserend licht of laser klasse 4 zou geen NHEG-ingreep kunnen uitmaken omdat die ook door schoonheidsspecialisten kan worden uitgevoerd. Minstens zou dat gegeven een pertinente reden uitmaken voor het beweerde onderscheid in behandeling.

A.24.1. In het zevende onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de bestreden bepalingen het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden door de gelijke behandeling van de arts en de schoonheidsspecialist die beiden een laser of fel pulserend licht mogen gebruiken voor een ander doel dan een epilatie doel, terwijl hun situatie qua opleiding, kennis en ervaring essentieel verschillend is. De grief gaat uit van de veronderstelling dat het aanwenden van een laser of fel pulserend licht voor een ander doeleinde dan epilatie niet onder het toepassingsgebied van de wet valt. Bovendien zouden niet-artsen minder regels in acht moeten nemen. Zij zouden immers de Wet Patiëntenrechten niet moeten naleven.

A.24.2. De Ministerraad herhaalt dat alle behandelingen, behalve voor epilatie, met laser klasse 4 of hoger of fel pulserend licht naar zijn oordeel onder het toepassingsgebied van de bestreden wet vallen.

A.25.1. In het achtste onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen een discriminatie aan in verband met de strafbaarstelling van het gebruik van een laser of fel pulserend licht. Zij zetten uiteen dat een arts of tandarts die gewoonlijk een laser van klasse 4 of fel pulserend licht gebruikt voor andere doeleinden dan epilatie, gevangenisstraffen en geldboetes riskeert op grond van de bestreden wet, terwijl een schoonheidsspecialist die dezelfde handelingen stelt, die sancties niet riskeert. Die gunstregeling voor schoonheidsspecialisten, die slechts lichtere sancties riskeren wegens onwettige uitoefening van de geneeskunde, zou niet kunnen worden verantwoord.

A.25.2. De Ministerraad wijst erop dat het doel van de wet, namelijk de betere bescherming van de patiënt in het kader van de esthetische geneeskunde, in de ogen van de wetgever een strengere strafbaarstelling rechtvaardigt. De bescherming van de wet zou zich toespitsen op de handelingen van artsen en tandartsen aangezien de uitoefening van de esthetische geneeskunde aan hen wordt toevertrouwd. De niet-artsen worden bovendien bestraft voor de onwettige uitoefening van de geneeskunde.

A.26.1. In het negende onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 voeren de verzoekende partijen aan dat de overgangsmaatregelen een discriminatie inhouden. Zij zetten uiteen dat artikel 24, § 2, van de wet van 23 mei 2013, zoals gewijzigd bij de bestreden bepalingen, masters in de geneeskunde of met een gelijkwaardig diploma die kunnen aantonen dat zij over een minimale theoretische opleiding in NHEG en een rechtmatige praktijkervaring inzake NHEG van meer dan vijf jaar beschikken, toestaat de NHEG uit te oefenen tijdens een overgangperiode. Voor het uitvoeren van een liposuctie met een maximum, per ingreep, van één liter weggezogen materie geldt de vereiste van een minimale theoretische opleiding volgens artikel 24, § 3, van de voormelde wet echter niet. Dat onderscheid zou niet gerechtvaardigd kunnen worden.

A.26.2. Volgens de Ministerraad gaat het niet om vergelijkbare categorieën van personen. De personen die aanspraak maken op de overgangsmaatregel van artikel 24, § 3, mogen slechts één ingreep uitvoeren binnen bepaalde grenzen. Artikel 24, § 2, stelt de personen die er een beroep op kunnen doen echter gelijk met de houders van een bijzondere beroepstitel. Minstens zou het gaan om een pertinent criterium van onderscheid, namelijk de beperkte aard van de ingrepen waarvoor de beroepsbeoefenaar bedoeld in artikel 24, § 3, bevoegd wordt verklaard. Bovendien zou de ongelijke behandeling niet voortvloeien uit de bestreden wet, maar uit het gegeven dat geen minimale theoretische opleiding wordt vereist voor de bevoegdverklaring om de in artikel 24, § 3, vermelde liposucties uit te voeren.

A.27.1. In het tweede middel in de zaak nr. 6069 voert de verzoekende partij een discriminatie aan van verpleegkundigen die esthetische laserbehandelingen en andere esthetische behandelingen uitvoeren ten opzichte van verpleegkundigen die dezelfde behandelingen om therapeutische redenen uitvoeren. Artikel 21 *quinquies*, § 1, van het koninklijk besluit nr. 78 bevat voor verpleegkundigen een toelating om therapeutische lichtbronnen te gebruiken, op voorschrift van een arts. Dit zou zijn bevestigd door de Technische Commissie voor Verpleegkunde. Er zou geen redelijke en objectieve verantwoording zijn voor de verschillende behandeling van verpleegkundigen. Beide soorten handelingen zouden het gebruik van hetzelfde soort toestellen inhouden, dezelfde gezondheidsrisico's impliceren en een soortgelijke opleiding, kennis en bekwaamheid vereisen.

A.27.2. Volgens de Ministerraad heeft de kritiek van de verzoekende partij geen betrekking op de bestreden wet maar wel op de wet van 23 mei 2013 en kan daarom geen rekening worden gehouden met de aangevoerde grief. Bovendien zou voor epilatiebehandelingen met laser klasse 4 of hoger of fel pulserend licht geen strafrechtelijk verbod gelden. Andere behandelingen van NHEG zouden voorbehouden zijn aan artsen met bepaalde bijzondere kwalificaties en dus niet door verpleegkundigen worden uitgeoefend. De bestreden wet zou regels vastleggen met betrekking tot de bekwaamheid van de personen die ingrepen van NHEG kunnen uitvoeren, gelet op de misbruiken in de sector en de mogelijke risico's en nevenwerkingen van dergelijke ingrepen. De wetgever zou geoordeeld hebben dat enkel bepaalde categorieën van artsen een afdoende bekwaamheid konden bewijzen, terwijl andere artsen en *a fortiori* verpleegkundigen niet over die bekwaamheid zouden beschikken.

A.28.1. In het derde middel in de zaak nr. 6069 voert de verzoekende partij een discriminatie aan tussen verpleegkundigen en andere door de bestreden bepalingen beoogde beroepsbeoefenaars op het vlak van reclamevoering. De bestreden bepalingen zouden aan de beroepsbeoefenaars vermeld in de wet van 23 mei 2013 toestaan praktijkinformatie te verstrekken terwijl voor verpleegkundigen niet in een soortgelijke toelating wordt voorzien. Dat onderscheid zou noch objectief noch redelijk verantwoord zijn.

A.28.2. Volgens de Ministerraad is de mogelijkheid om praktijkinformatie te verspreiden van toepassing op alle personen die de NHEG of EH uitoefenen. Verpleegkundigen zouden geen handelingen van EH of NHEG mogen stellen en zouden dus evenmin praktijkinformatie kunnen verschaffen.

Ten aanzien van de vrijheid van vestiging en het vrij verkeer van diensten

A.29.1. In het derde middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 49 en 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna : VWEU) en met artikel 24 van de richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt (hierna : Dienstenrichtlijn). Zij voeren in hoofdorde aan dat de bestreden wet het vrij verkeer van diensten en de vrijheid van vestiging schendt door onder bepaalde voorwaarden het maken van reclame en het verstrekken van praktijkinformatie voor bepaalde esthetische ingrepen te verbieden. Dat verbod zou immers ook gelden voor artsen die in andere Europese lidstaten werken. Gelet op de rechtspraak van het Hof van Justitie zou de beperking die de bestreden wet aanbrengt, niet gerechtvaardigd zijn, aangezien zij niet zou kunnen worden geacht de bescherming van de volksgezondheid te beogen. Bovendien zou de bestreden wet niet te

rechtvaardigen en arbitraire incoherenties bevatten. In ondergeschikte orde vragen de verzoekende partijen dat aan het Hof van Justitie van de Europese Unie een prejudiciële vraag zou worden gesteld om te vernemen of de bestreden wet de artikelen 49 en 56 van het VWEU schendt. Wat de Dienstenrichtlijn betreft, menen zij dat die op esthetische ingrepen van toepassing is. Enkel therapeutische ingrepen zouden van het toepassingsgebied ervan uitgezonderd zijn.

A.29.2. Volgens de Ministerraad is het middel niet ontvankelijk voor zover het uitsluitend uit de schending van de artikelen 49 en 56 van het VWEU is afgeleid. Artikel 24 van de Dienstenrichtlijn zou niet van toepassing zijn, aangezien artikel 2 van die richtlijn de diensten van de gezondheidszorg uitsluit van het toepassingsgebied ervan. Bovendien vindt de bestreden wet een rechtvaardiging in dwingende vereisten van algemeen belang, zoals de doelstelling om de gezondheid van de mensen zo doeltreffend en volledig mogelijk te beschermen. De bestreden maatregel zou ook geschikt zijn om die doelstelling te verwezenlijken. Overigens zouden de bestreden bepalingen buitenlandse dienstverrichters niet harder treffen dan personen die in België hun beroep uitoefenen. Het Europese Unierecht zou zich dus niet verzetten tegen een algemeen reclameverbod voor ingrepen van medische esthetiek.

Ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting

A.30.1. In het vierde middel in de zaak nr. 6037 voert de verzoekende partij de schending aan van de artikelen 10, 11 en 19 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, doordat de bestreden bepalingen een absoluut verbod inhouden op het maken van reclame alsook op het verstrekken van misleidende en/of vergelijkende informatie of van informatie waarin financiële argumenten worden aangewend. Die inperking is bovendien niet voldoende duidelijk en precies in de wet vastgelegd. De bestreden bepalingen zouden bovendien meerdere discriminaties inhouden die een gevaar zouden opleveren voor de volksgezondheid. De Raad van State heeft ten slotte bevestigd dat een reclameverbod voor esthetische ingrepen de vrijheid van meningsuiting op een ongerechtvaardigde wijze belemmert, zeker wanneer aan de overtreding van dat verbod geldboeten en gevangenisstraffen gekoppeld worden.

A.30.2. Volgens de Ministerraad is het voldoende duidelijk voor welke ingrepen het reclameverbod geldt. Bovendien beogen de bestreden bepalingen de bescherming van de volksgezondheid, wat een wettige doelstelling is, en hebben zij geen kennelijk onredelijke gevolgen.

- B -

Ten aanzien van de bestreden bepalingen

B.1.1. De bestreden bepalingen van de wet van 10 april 2014 wijzigen de wet van 23 mei 2013 tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren. Die wet beoogt de bescherming van de gezondheid van patiënten die ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde of esthetische heelkunde ondergaan, te verbeteren, met name door de commercialisatie van dergelijke ingrepen aan banden te leggen.

Het bestreden artikel 177 vult het opschrift van de voormelde wet aan met de woorden « en tot regeling van de reclame en informatie betreffende die ingrepen ». De overige bestreden bepalingen van de wet van 10 april 2014 beogen, enerzijds, het toepassingsgebied

van de wet van 23 mei 2013 *ratione materiae* in te perken en, anderzijds, die wet aan te vullen met bepalingen inzake reclame voor esthetische ingrepen, rekening houdend met het arrest nr. 70/2013 van 22 mei 2013 :

« De esthetica over het algemeen en de esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde in het bijzonder staan in het middelpunt van de actualiteit. De lichaamscultus, de door de mode opgedrongen normen en de angst voor het ouder worden zetten meer en meer mensen aan om naar de esthetische geneeskunde te grijpen om hun voorkomen te veranderen.

Die bevlieging brengt een reeks commercieel getinte ontsparingen met zich mee om dergelijke ingrepen aan te moedigen en die onverzoenbaar zijn met de medische aard van die ingrepen.

De wet van 6 juli 2011 tot instelling van een verbod op reclame voor ingrepen van medische esthetiek en tot regeling van de informatie over dergelijke ingrepen had voor de esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde een wettelijke regeling uitgewerkt, maar het Grondwettelijk Hof heeft die vernietigd.

Gelet op de vele vastgestelde ontsparingen is het nodig om op dat vlak de juridische leemte te vullen, maar wel rekening houdende met de kritieken van het Grondwettelijk Hof.

De vernietiging van de wet van 6 juli 2011 tot instelling van een verbod op reclame voor ingrepen van medische esthetiek en tot regeling van de informatie over dergelijke ingrepen door het Grondwettelijk Hof is voornamelijk gebaseerd op een ongerechtvaardigd verschil van regeling tussen beoefenaars van dezelfde esthetische techniek.

Om te kunnen antwoorden op de opmerkingen van het Grondwettelijk Hof, worden ontharingstechnieken uitgesloten van het toepassingsgebied van de wet, alsmede tatoeages en piercings, en zal [de reclame daarvoor] onderworpen zijn aan een specifiek[e] regeling, zoals tatoeages en piercings, genomen op grond van artikel 37ter van het koninklijk besluit nr. 78 » (*Parl. St.*, Kamer, 2013-2014, DOC 53-3349/001, pp. 118-119).

B.1.2. Artikel 2, 1°, van de wet van 23 mei 2013 omschreef het begrip « niet-heelkundige esthetische geneeskunde » als volgt :

« elke niet-heelkundige technische medische ingreep door middel van om het even welk instrument, chemische stof of hulpmiddel met om het even welke energievorm doorheen de huid of de slijmvliezen waarbij, zonder enig therapeutisch of reconstructief doel, vooral beoogd wordt het lichaamsuiterlijk van een patiënt om esthetische redenen te veranderen. De hulpmiddelen die om het even welke energievorm gebruiken omvatten de hulpmiddelen die een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht gebruiken ».

Het bestreden artikel 178 heft de laatste zin van die begripsomschrijving op. De behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht wordt daardoor uitgesloten van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013.

B.1.3. Het bestreden artikel 179 voegt de volgende definities toe aan artikel 2 van de wet van 23 mei 2013 :

« 6° reclame : iedere vorm van op het publiek gerichte mededeling of handeling die rechtstreeks of onrechtstreeks tot doel heeft de in artikel 3 bedoelde ingrepen te bevorderen, ongeacht de daartoe aangewende plaats, drager of aangewende technieken, reality-tv-uitzendingen inbegrepen;

7° praktijkinformatie : iedere vorm van mededeling die rechtstreeks en specifiek, ongeacht de daartoe aangewende plaats, drager of aangewende technieken, tot doel heeft een beoefenaar te laten kennen of informatie te verstrekken over de aard van zijn beroepspraktijk;

8° misleidende informatie : iedere vorm van mededeling of handeling die op enigerlei wijze, met inbegrip van de opmaak ervan, de personen tot wie ze zich richt of die ze aanbelangt, misleidt en door haar misleidende aard hun gedrag kan beïnvloeden, of die daardoor een patiënt schade toebrengt of kan toebrengen;

9° vergelijkende informatie : iedere vorm van mededeling of handeling die, uitdrukkelijk of impliciet, een andere beoefenaar of een door een andere beoefenaar aangeboden dienst bekendmaakt ».

B.1.4. Krachtens artikel 3 van de wet van 23 mei 2013 zijn alleen de in die wet bedoelde beroepsbeoefenaars bevoegd om esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde uit te voeren, en alleen binnen de in die wet vastgelegde bevoegdverklaring.

Het bestreden artikel 180 vult het voormelde artikel 3 aan met een tweede lid, dat bepaalt :

« De tatoeages, piercings en epileertechnieken vallen niet onder de toepassing van deze wet ».

B.1.5. Artikel 15 van de wet van 23 mei 2013 bepaalde :

« De schoonheidsspecialisten die over de door de Koning bepaalde beroepsbekwaamheden beschikken zijn bevoegd om de epilatietechnieken met een laser van klasse 4 of met fel pulserend licht aan te wenden, indien zij een door de Koning bepaalde opleiding hebben gevolgd.

Door die opleiding beschikken de bedoelde schoonheidsspecialisten over de minimale praktische en theoretische kennis inzake de gevaren die met het gebruik van lasers van klasse 4 en van fel pulserend licht gepaard gaan, en inzake de gebruiksvoorzorgen van die technieken.

De Koning kan bovendien, voor de aanwending van een in het eerste lid bedoelde techniek, de voorafgaande raadpleging opleggen van een in het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de gezondheidszorgberoepen bedoelde gezondheidszorgberoepsbeoefenaar ».

Het bestreden artikel 181 heft die bepaling op.

B.1.6. Het bestreden artikel 182 voegt in de wet van 23 mei 2013 een hoofdstuk 6/1 in, met als opschrift « Hoofdstuk 6/1. – Reclame en informatie ».

Het bestreden artikel 183 voegt in dat hoofdstuk een artikel 20/1 in, dat bepaalt :

« Het is elke natuurlijke of rechtspersoon verboden om reclame voor in artikel 3 bedoelde ingrepen te verspreiden.

De praktijkinformatie met betrekking tot die ingrepen is toegestaan mits de hierna volgende voorwaarden worden nageleefd.

De praktijkinformatie moet waarheidsgetrouw, objectief, ter zake, verifieerbaar, discreet en duidelijk zijn.

De informatie mag niet misleiden, vergelijken of financiële argumenten hanteren.

De praktijkinformatie vermeldt altijd de bijzondere beroepstitels in de zin van artikel 35ter van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen waarover de beoefenaar beschikt.

Wanneer praktijkinformatie verspreid wordt door een instelling die een beroep doet op de diensten van beoefenaars, worden altijd de namen van de beoefenaars en de bijzondere beroepstitels in de zin van artikel 35ter van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen van eenieder van hen vermeld.

De bepalingen van deze wet inzake reclame en praktijkinformatie gelden onverminderd de toepassing van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt voor zover die betrekking heeft op informatie over ingrepen als bedoeld in deze wet ».

B.1.7. Het bestreden artikel 184 voegt in hoofdstuk 7 van de wet van 23 mei 2013, dat de strafbepalingen bevat, een artikel 22/1 in, dat bepaalt :

« Hij die een in artikel 20/1, bedoelde inbreuk begaat wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van tweehonderd vijftig euro tot vijfduizend euro of met een van deze straffen alleen.

Bovendien kan de rechtbank bevelen dat het vonnis of de samenvatting ervan op kosten van de overtreder in drie kranten en op enige andere wijze wordt bekendgemaakt ».

B.1.8. Het bestreden artikel 185 brengt in artikel 24 van de wet van 23 mei 2013, dat de overgangsmaatregelen bevat, de volgende wijzigingen aan :

« 1° in § 2, eerste lid, worden de woorden ‘ een minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde en ’ ingevoegd na de woorden ‘ inwerkingtreding van dit artikel over ’;

2° in § 2, tweede lid, worden de woorden ‘ een jaar ’ vervangen door de woorden ‘ twee jaar ’;

3° in § 3 worden de woorden ‘ van een jaar ’ vervangen door de woorden ‘ van twee jaar ’ ».

Artikel 24, §§ 2 en 3, van de wet van 23 mei 2013 bepaalt voortaan :

« § 2. Houders van een master in de geneeskunde of gelijkwaardig die kunnen aantonen dat zij op de dag van de inwerkingtreding van dit artikel over een minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde en een rechtmatige praktijkervaring inzake niet-heelkundige esthetische geneeskunde van meer dan vijf jaar beschikken, zijn bevoegd om de niet-heelkundige esthetische geneeskunde uit te oefenen.

De aanvraag tot bevoegdverklaring moet binnen een termijn van twee jaar na de inwerkingtreding van dit artikel worden ingediend.

Tijdens die termijn blijven de houders van een master in de geneeskunde of gelijkwaardig die kunnen aantonen dat zij op de dag van de inwerkingtreding van dit artikel over een regelmatige praktijkervaring inzake niet-heelkundige esthetische geneeskunde van meer dan vijf jaar beschikken, bevoegd om de niet-heelkundige esthetische geneeskunde uit te oefenen.

§ 3. Houders van een master in de geneeskunde of gelijkwaardig die, op de dag van de inwerkingtreding van dit artikel, kunnen aantonen dat zij over een regelmatige praktijkervaring inzake liposuctie van meer dan vijf jaar beschikken, zijn bevoegd om die ingreep uit te voeren met een maximum, per ingreep, van één liter weggezogen materie, infiltratievloeistof inbegrepen. De aanvraag tot bevoegdverklaring moet binnen een termijn van twee jaar na de inwerkingtreding van dit artikel worden ingediend. Tijdens die termijn blijven de houders van een master in de geneeskunde of gelijkwaardig die kunnen aantonen dat zij op de dag van de inwerkingtreding van dit artikel over een regelmatige praktijkervaring inzake liposuctie van meer dan vijf jaar beschikken, bevoegd om die ingreep uit te voeren met een maximum, per ingreep, van één liter weggezogen materie, infiltratievloeistof inbegrepen ».

B.1.9. Artikel 24, § 5, van de wet van 23 mei 2013 bepaalde :

« Zolang de in artikel 15, § 1, bedoelde opleiding niet door de Koning is vastgesteld, zonder dat deze periode de duur van een jaar na de inwerkingtreding van dit artikel mag overschrijden, wordt de opleidingsvereiste vervangen door een verklaring op eer van de betrokken schoonheidsspecialist waarbij deze verklaart dat hij over de nodige bekwaamheden beschikt om de epilatietechnieken met laser van klasse 4 of met behulp van fel pulserend licht te gebruiken ».

Het bestreden artikel 186 heft die bepaling op.

B.1.10. Artikel 25 van de wet van 23 mei 2013 bepaalde dat artikel 10 van die wet in werking trad « op een door de Koning te bepalen datum en uiterlijk op 1 september 2014 ».

Het bestreden artikel 187 heeft in die inwerkingtredingsbepaling « 2014 » vervangen door « 2015 ».

B.1.11. Bij koninklijk besluit van 10 mei 2015, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 18 juni 2015, werd het vermelde « koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen » gecoördineerd, met als opschrift « wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 ».

Ten aanzien van de ontvankelijkheid

B.2.1. Bij aangetekende brief van 28 oktober 2014 betwist Dirk Van Zele, derde verzoekende partij in de zaak nr. 6037, dat hij aan de eerste verzoekende partij of aan haar advocaten een mandaat heeft gegeven om een beroep tot vernietiging in te dienen bij het Hof.

B.2.2. Krachtens artikel 440, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek verschijnt de advocaat als gevolmachtigde van de partij zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist. Het mandaat *ad litem* wordt dus wettelijk vermoed te bestaan bij de advocaat. Dat vermoeden is weerlegbaar.

B.2.3. Van een verzoekende partij kan niet worden verwacht dat zij bewijst geen mandaat te hebben verleend. Nu de advocaten die optreden voor Dirk Van Zele, in antwoord op zijn aangetekende brief, niet aantonen dat zij daadwerkelijk door hem gemandateerd zijn, dient het beroep in de zaak nr. 6037 voor onbestaand te worden gehouden in zoverre het namens die persoon is ingesteld.

B.3. De ontvankelijkheid van de beroepen tot vernietiging wordt voor het overige niet betwist.

Ten aanzien van het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel

B.4. In het eerste middel in elk van de samengevoegde zaken voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10, 11, 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en met artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, doordat verscheidene in de bestreden bepalingen gebruikte termen onvoldoende nauwkeurig en duidelijk zouden zijn en onvoldoende rechtszekerheid zouden bieden.

Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6037 is het niet duidelijk (1) wanneer een ingreep een louter esthetisch doel heeft, (2) wanneer een mededeling of handeling gericht is op het publiek, (3) wat moet worden verstaan onder praktijkinformatie, (4) waar de grens ligt tussen verboden reclame en praktijkinformatie, enerzijds, en toegelaten praktijkinformatie, anderzijds, (5) wat wordt bedoeld met verboden « financiële argumenten », (6) of reclame en praktijkinformatie voor het verwijderen van een tatoeage is toegestaan, (7) of het reclameverbod en de voorwaardelijke toelating om praktijkinformatie te verstrekken ook gelden voor het aanbrengen van permanente make-up, (8) of het gebruik van foto's genomen vóór en na een ingreep en getuigenissen van patiënten toegestaan zijn en (9) of tandartsen reclame mogen maken voor esthetisch-tandheelkundige ingrepen en zonder enige beperking praktijkinformatie mogen verschaffen.

Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6047 is het niet duidelijk (1) of het verwijderen van tatoeages en piercings, (2) het aanbrengen van permanente make-up en (3) het gebruik van een laser of fel pulserend licht, voor andere dan epileerdoeleinden, onder de

wet van 23 mei 2013 vallen, (4) of schoonheidsspecialisten al dan niet met een laser of fel pulserend licht mogen epilieren en (5) wat in de overgangsmaatregel moet worden verstaan onder « een minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde ».

Volgens de verzoekende partij in de zaak nr. 6069 is het, inzonderheid voor verpleegkundigen, niet duidelijk (1) of een laserbehandeling met een klasse 4 of hoger of fel pulserend licht nog steeds onder de algemene definitie van niet-heelkundige esthetische geneeskunde kan vallen, (2) of een laserbehandeling van moeder- of pigmentvlekken en van andere huidaandoeningen onder het toepassingsgebied van de bestreden bepalingen valt en (3) of verpleegkundigen strafbaar zijn wanneer zij esthetische laserbehandelingen uitvoeren.

B.5.1. In zoverre zij het wettigheidsbeginsel in strafzaken waarborgen, hebben artikel 7.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten een draagwijdte die analoog is aan die van de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet.

B.5.2. Artikel 12, tweede lid, van de Grondwet bepaalt :

« Niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft ».

Artikel 14 van de Grondwet bepaalt :

« Geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet ».

Artikel 7.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was ».

Artikel 15, lid 1, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bepaalt :

« Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin, mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. Indien, na het begaan van het strafbare feit de wet mocht voorzien in de oplegging van een lichtere straf, dient de overtreder daarvan te profiteren ».

B.5.3. Door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen om te bepalen in welke gevallen strafvervolgning mogelijk is, waarborgt artikel 12, tweede lid, van de Grondwet aan elke burger dat geen enkele gedraging strafbaar zal worden gesteld dan krachtens regels aangenomen door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken dat uit de voormelde grondwettelijke en verdragsbepalingen voortvloeit, gaat bovendien uit van de idee dat de strafwet moet worden geformuleerd in bewoordingen op grond waarvan eenieder, op het ogenblik waarop hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is. Het eist dat de wetgever in voldoende nauwkeurige, duidelijke en rechtszekerheid biedende bewoordingen bepaalt welke feiten strafbaar worden gesteld, zodat, enerzijds, diegene die een gedrag aanneemt, vooraf op afdoende wijze kan inschatten wat het strafrechtelijke gevolg van dat gedrag zal zijn en, anderzijds, aan de rechter geen al te grote beoordelingsbevoegdheid wordt gelaten.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken staat evenwel niet eraan in de weg dat de wet aan de rechter een beoordelingsbevoegdheid toekent. Er dient immers rekening te worden gehouden met het algemene karakter van de wetten, de uiteenlopende situaties waarop zij van toepassing zijn en de evolutie van de gedragingen die zij bestraffen.

Aan het vereiste dat een misdrijf duidelijk moet worden omschreven in de wet is voldaan wanneer de rechtzoekende, op basis van de bewoordingen van de relevante bepaling en, indien nodig, met behulp van de interpretatie daarvan door de rechtscollèges, kan weten welke handelingen en welke verzuimen zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid meebrengen.

Enkel bij het onderzoek van een specifieke strafbepaling is het mogelijk om, rekening houdend met de elementen eigen aan de misdrijven die zij wil bestraffen, te bepalen of de door de wetgever gehanteerde algemene bewoordingen zo vaag zijn dat ze het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel zouden schenden.

B.6. In een medische context dient erover te worden gewaakt dat de wetgeving niet in al te rigide termen is opgesteld. In de toepassing ervan moet immers rekening kunnen worden gehouden met de evoluties in de geneeskunde en nieuwe of verbeterde medische technieken.

Er dient ook te worden opgemerkt dat, wanneer zoals te dezen de adressaten van een strafbaarstelling een specifiek statuut hebben op grond waarvan zij over goede informatie beschikken of kunnen beschikken ten aanzien van de wenselijkheid van hun gedragingen, er mag worden verwacht dat zij steeds de nodige waakzaamheid en een nog grotere voorzichtigheid aan de dag leggen bij de uitoefening van hun beroep (EHRM, 6 oktober 2011, *Soros t. Frankrijk*, § 53).

Wat betreft de ingrepen die onder het reclameverbod vallen

B.7.1. Artikel 20/1 van de wet van 23 mei 2013, ingevoegd bij het bestreden artikel 183, verbiedt om reclame « voor in artikel 3 bedoelde ingrepen » te verspreiden.

Krachtens artikel 3 van de voormelde wet zijn alleen de in die wet bedoelde beroepsbeoefenaars bevoegd om « esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde » uit te voeren.

Esthetische heelkunde is elke heelkundige ingreep waarbij, zonder enig therapeutisch of reconstructief doel, vooral beoogd wordt het lichaamsuiterlijk van een patiënt om esthetische redenen te veranderen (artikel 2, 2°, van de voormelde wet).

Niet-heelkundige esthetische geneeskunde is elke niet-heelkundige technische medische ingreep door middel van om het even welk instrument, chemische stof of hulpmiddel met om het even welke energievorm doorheen de huid of de slijmvliezen waarbij, zonder enig

therapeutisch of reconstructief doel, vooral beoogd wordt het lichaamsuiterlijk van een patiënt om esthetische redenen te veranderen (artikel 2, 1°, van de voormelde wet).

Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk wanneer een ingreep een louter esthetisch doel heeft, noch wanneer het verspreiden van reclame « voor in artikel 3 bedoelde ingrepen » strafbaar is.

B.7.2. Bij zijn arrest nr. 110/2015 van 17 september 2015 heeft het Hof als volgt geoordeeld over de bestaanbaarheid van de voormelde definities met het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel :

« B.7.1. De woorden ‘ zonder enig therapeutisch of reconstructief doel ’ worden in de bestreden definities gehanteerd om het toepassingsgebied van de bestreden wet in te perken. Zij hebben als gevolg dat slechts sprake is van niet-heelkundige esthetische geneeskunde of van esthetische heelkunde in zoverre een ingreep geen enkel therapeutisch of reconstructief doel heeft. Zodra een ingreep naast een esthetisch doel ook enig therapeutisch of reconstructief doel heeft, hoe gering of ondergeschikt ook, valt hij bijgevolg buiten het toepassingsgebied van de bestreden wet (zie ook *Parl. St.*, Kamer, 2012-2013, CRIV 53 PLEN 136, p. 65).

Een esthetische ingreep waarmee tegelijkertijd een functioneel ongemak wordt behandeld, valt bijgevolg buiten het toepassingsgebied van de bestreden wet. Daarentegen volstaat het psychologische voordeel dat gepaard gaat met het veranderen van het lichaamsuiterlijk niet om die ingreep als deels therapeutisch te kwalificeren.

B.7.2. De bestreden definities hebben overigens betrekking op het therapeutische of reconstructieve ‘ doel ’ van de ingreep, niet op de werkelijke gevolgen ervan. Bijgevolg zal een als (deels) therapeutisch of reconstructief bedoelde ingreep die niet het beoogde therapeutische of reconstructieve effect heeft gehad, niet *post factum* worden geherkwalificeerd als een esthetische ingreep, indien de betrokken arts er redelijkerwijze van uit mocht gaan dat die ingreep een therapeutisch gevolg kon hebben. Dat doel moet niet per type ingreep, maar per ingreep worden gekwalificeerd. Bijgevolg is de bestreden wet niet van toepassing op een ingreep die doorgaans als esthetisch wordt gekwalificeerd, indien in het onderhavige geval die ingreep toch deels een therapeutisch doel heeft.

Het staat aan de behandelende arts zelf om, vanuit zijn kennis en ervaring, het al dan niet therapeutische of reconstructieve doel van een ingreep te beoordelen. Gelet op artikel 21 van de bestreden wet zal één enkele verkeerde beoordeling overigens niet de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de arts met zich meebrengen, aangezien die bepaling slechts het ‘ gewoonlijk ’ uitvoeren van een esthetisch-heelkundige of niet-heelkundige esthetisch-geneeskundige ingreep zonder daarvoor overeenkomstig de bestreden wet bevoegd te zijn, bestraft.

B.7.3. De woorden ‘ zonder enig therapeutisch of reconstructief doel ’ in de bestreden definities zijn bijgevolg voldoende duidelijk en rechtszeker, aangezien zij als gevolg hebben dat de bestreden wet enkel toepassing vindt in zoverre de ingreep een zuiver esthetische doelstelling heeft, maar geen toepassing vindt zodra er een minimale therapeutische of reconstructieve doelstelling aanwezig is.

B.7.4. Zoals het Hof bovendien in B.4 in herinnering heeft gebracht, dient rekening te worden gehouden met de hoedanigheid van de adressaat van de strafbaarstelling. Te dezen kan worden aangenomen dat de personen die bij de wet ertoe zijn gemachtigd medische handelingen te stellen, over goede informatie beschikken ten aanzien van de handelingen die zij stellen en de doelstellingen die zij met het uitvoeren van hun ingrepen nastreven.

B.8. De definitie in artikel 2, 1°, van de bestreden wet heeft betrekking op niet-heelkundige ingrepen, terwijl de definitie in artikel 2, 2°, van de bestreden wet betrekking heeft op heelkundige ingrepen. Bij gebrek aan een nadere definitie in de bestreden wet dient de term ‘ heelkunde ’ in zijn normale taalkundige betekenis te worden begrepen, namelijk als de vorm van geneeskunde waarbij ziekten en wonden worden behandeld door middel van operaties. Elke ingreep waarbij de huid dient te worden doorsneden, moet worden beschouwd als een heelkundige ingreep.

Voorts kwalificeert artikel 2, 3° tot 5°, van de bestreden wet de liposuctie, de lipofilling en de dermabrasie als heelkundige ingrepen en kwalificeert artikel 10, § 2, 1°, van de bestreden wet de haartransplantatie als heelkundige ingreep, zodat ook ten aanzien van die ingrepen geen onduidelijkheid kan bestaan. De omstandigheid dat sommige medische organisaties die ingrepen als niet-heelkundig beschouwen, doet daaraan geen afbreuk.

De woorden ‘ niet-heelkundige ’ en ‘ heelkundige ’ in artikel 2, 1°, respectievelijk artikel 2, 2°, van de bestreden wet zijn bijgevolg voldoende duidelijk en rechtszeker.

B.9. De woorden ‘ vooral beoogd wordt het lichaamsuiterlijk van een patiënt om esthetische redenen te veranderen ’ hebben, gelet op het vermelde in B.7.1, niet als gevolg dat de bestreden wet van toepassing is op ingrepen met een gedeeltelijk therapeutisch of reconstructief doel. Indien aan het woord ‘ vooral ’ een dergelijke draagwijdte zou moeten worden toegekend, zou de wetgever immers in criteria hebben voorzien om voor elke ingreep de therapeutische en de esthetische component af te wegen.

De woorden ‘ vooral beoogd wordt het lichaamsuiterlijk van een patiënt om esthetische redenen te veranderen ’ in de bestreden definities zijn bijgevolg voldoende duidelijk en rechtszeker.

B.10. Bijgevolg zijn de definities in artikel 2, 1° en 2°, van de bestreden wet bestaanbaar met het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel.

Onder voorbehoud van de interpretatie vermeld in B.9, zijn het eerste, het tweede en het derde onderdeel van het eerste middel in de zaken nrs. 5777, 5779, 5783, 5784 en 5785 en het derde middel in de zaak nr. 5795 niet gegrond ».

B.7.3. Nu de grief van de verzoekende partijen dezelfde definities betreft, is het eerste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 niet gegrond.

B.8.1. Volgens de verzoekende partijen is het onduidelijk of tandartsen reclame mogen maken voor esthetisch-tandheelkundige ingrepen.

B.8.2. Krachtens artikel 14 van de wet van 23 mei 2013 zijn tandartsen bevoegd om esthetisch-heelkundige of niet-heelkundige esthetisch-geneeskundige ingrepen in de intra-orale regio uit te voeren.

B.8.3. Doordat de wetgever, met de invoering van de bestreden bepalingen, de reclame voor ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde of esthetische heelkunde heeft verboden, zonder de tandartsen die dergelijke ingrepen verrichten daarvan uit te zonderen, heeft hij die tandartsen op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze aan het reclameverbod onderworpen. Aan die vaststelling wordt geen afbreuk gedaan door het bestaan van een wet die op meer algemene wijze de reclame door tandartsen regelt, meer bepaald de wet van 15 april 1958 betreffende de publiciteit inzake tandverzorging.

Het negende onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 is niet gegrond.

B.9.1. Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk of het verwijderen van tatoeages en piercings onder het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013 valt, noch of het verspreiden van reclame voor dergelijke ingrepen strafbaar is.

B.9.2. Het ingevoerde reclameverbod geldt in beginsel voor elke ingreep van esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde, zoals bedoeld in de wet van 23 mei 2013.

De wetgever heeft de « tatoeages, piercings en epileertechnieken » uitdrukkelijk uitgesloten van het toepassingsgebied van de voormelde wet (artikel 3, tweede lid) en bijgevolg ook van het bij de bestreden bepalingen ingevoerde reclameverbod.

B.9.3. Het verwijderen van tatoeages heeft de wetgever niet uitdrukkelijk uitgesloten van het toepassingsgebied van de voormelde wet. In zoverre dat verwijderen gebeurt door een ingreep van esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde, heeft de

wetgever het verwijderen van tatoeages op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze aan het reclameverbod onderworpen.

Het zesde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 en het eerste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 zijn niet gegrond.

B.10.1. Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk of het aanbrengen van permanente make-up onder het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013 valt, noch of het verspreiden van reclame voor dergelijke ingrepen strafbaar is.

B.10.2. Tatoeage is « de handeling bestaande in, via intradermale injectie van kleurproducten, het creëren op de huid van een permanent en/of duurzaam merkteken of een permanente en/of duurzame tekening of het versterken van gelaatstrekken » (artikel 1, 2°, van het koninklijk besluit van 25 november 2005 betreffende de reglementering van tatoeages en piercings).

Wanneer het aanbrengen van permanente make-up gebeurt door de intradermale injectie van kleurproducten, komt die handeling neer op het aanbrengen van een tatoeage.

B.10.3. In zoverre de wetgever tatoeages uitdrukkelijk heeft uitgesloten van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013, heeft hij tegelijkertijd het aanbrengen van permanente make-up, via intradermale injectie van kleurproducten, op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze uitgesloten van het bij de bestreden bepalingen ingevoerde reclameverbod.

Het zevende onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 en het tweede onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 zijn niet gegrond.

B.11.1. Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk of het gebruik van een laser of fel pulserend licht, andere dan voor epileerdoeleinden, onder het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013 valt, noch of het verspreiden van reclame voor dergelijke ingrepen strafbaar is.

B.11.2. Door de definitie van « niet-heelkundige esthetische geneeskunde » te herzien, heeft de wetgever de behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht uitgesloten van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013.

Wanneer een bepaalde categorie handelingen uitdrukkelijk van het toepassingsgebied van een strafbepaling wordt uitgesloten, kan die uitsluiting niet op beperkende wijze worden uitgelegd zonder dat de wetgever zulks uitdrukkelijk stipuleert.

In weerwil van wat de Ministerraad aanvoert, kan de uitsluiting van de behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht te dezen niet, zonder afbreuk te doen aan het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel, op die wijze worden begrepen dat de uitsluiting enkel voor epileerbehandelingen geldt.

Die beperkende uitlegging zou de uitsluiting bovendien zonder voorwerp maken aangezien de epileertechnieken krachtens artikel 3, tweede lid, van de wet van 23 mei 2013, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 180, reeds van het toepassingsgebied van die wet zijn uitgesloten.

B.11.3. Door de behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht uit te sluiten van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013, heeft de wetgever dezelfde behandeling op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze uitgesloten van het bij de bestreden bepalingen ingevoerde reclameverbod.

Het derde en het vierde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 en het eerste middel in de zaak nr. 6069 zijn niet gegrond.

Wat betreft de omschrijving van reclame en praktijkinformatie

B.12.1. Het reclameverbod bedoeld in artikel 20/1, eerste lid, van de wet van 23 mei 2013, ingevoegd bij het bestreden artikel 183, betreft « iedere vorm van op het publiek gerichte mededeling of handeling die rechtstreeks of onrechtstreeks tot doel heeft de in artikel 3 bedoelde ingrepen te bevorderen, ongeacht de daartoe aangewende plaats, drager of

aangewende technieken, reality-tv-uitzendingen inbegrepen » (artikel 2, 6°, van de voormelde wet, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 179).

Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk wanneer een mededeling of handeling gericht is op het publiek.

B.12.2. In de context van de voormelde definitie kan een « op het publiek gerichte mededeling of handeling » niet anders worden begrepen dan als een voor het doelpubliek bestemde mededeling of handeling. Kenmerkend voor een doelpubliek is dat daartoe naar het vermoeden van de reclamevoerder personen behoren die mogelijkerwijze interesse zullen betonen voor het aangeprezen product of de aangeprezen dienst.

Nu elke vorm van reclame uit zijn aard beoogt een doelpubliek te bereiken, is de precisering dat het een « op het publiek gerichte » mededeling of handeling betreft, indien zij al niet overtoollig is, van dien aard dat de duidelijkheid van de definitie wordt versterkt, veeleer dan dat er afbreuk aan wordt gedaan.

B.12.3. Het tweede onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 is niet gegrond.

B.13.1. Anders dan reclame is « praktijkinformatie » over ingrepen van esthetische heilkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde, zoals bedoeld in de wet van 23 mei 2013, onder bepaalde voorwaarden toegestaan.

Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk wat moet worden verstaan onder praktijkinformatie en waar de grens ligt tussen verboden reclame en praktijkinformatie, enerzijds, en toegelaten praktijkinformatie, anderzijds. In dat verband betwisten zij inzonderheid de duidelijkheid van het begrip « financiële argumenten ».

B.13.2. Praktijkinformatie is « iedere vorm van mededeling die rechtstreeks en specifiek, ongeacht de daartoe aangewende plaats, drager of aangewende technieken, tot doel heeft een beoefenaar te laten kennen of informatie te verstrekken over de aard van zijn beroepspraktijk » (artikel 2, 7°, van de wet van 23 mei 2013, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 179).

De wetgever heeft bovendien gepreciseerd dat dergelijke praktijkinformatie is toegestaan voor zover zij (1) waarheidsgetrouw, objectief, ter zake, verifieerbaar, discreet en duidelijk is, (2) niet misleidt, vergelijkt of financiële argumenten hanteert en (3) de bijzondere beroepstitels vermeldt waarover de beoefenaar beschikt, ook wanneer de praktijkinformatie wordt verspreid door een instelling die een beroep doet op de diensten van die beoefenaars.

B.13.3. Met de bestreden bepalingen beoogt de wetgever in wezen het werven van patiënten te onderscheiden van het informeren van patiënten. Terwijl een mededeling of handeling die tot doel heeft ingrepen van esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde te bevorderen (reclame) verboden is, is een mededeling die tot doel heeft een beoefenaar te laten kennen of informatie te verstrekken over de aard van zijn beroepspraktijk (praktijkinformatie) onder bepaalde voorwaarden toegestaan.

Uit de nauwkeurige afbakening, door de wetgever, van de begrippen « reclame » en « praktijkinformatie », enerzijds, en van de omstandige omschrijving van de voorwaarden waaronder praktijkinformatie is toegestaan, anderzijds, vloeit voort dat de adressaten van de strafbaarstelling op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze het onderscheid kunnen maken tussen het verboden werven van patiënten en de wijze waarop het is toegestaan patiënten te informeren. Dat is des te meer het geval daar die adressaten een specifiek statuut hebben, met een eigen plichtenleer, op grond waarvan zij over goede informatie beschikken of kunnen beschikken ten aanzien van de wenselijkheid en wettelijkheid van hun gedragingen.

B.13.4. De bepalingen van de wet van 23 mei 2013 inzake reclame en praktijkinformatie gelden onverminderd de toepassing van de wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt voor zover die betrekking heeft op informatie over ingrepen van esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde (artikel 20/1 van de wet van 23 mei 2013, zoals ingevoegd bij het bestreden artikel 183). Daaruit vloeit voort dat de patiënt met name recht heeft om geïnformeerd te worden, vooraleer hij aan de beroepsbeoefenaar toestemming verleent, over « het doel, de aard, de graad van urgentie, de duur, de frequentie, de voor de patiënt relevante tegenaanwijzingen, nevenwerkingen en risico's verbonden aan de tussenkomst, de nazorg, de mogelijke alternatieven en de financiële gevolgen » van de voorgenomen ingreep (artikel 8, § 2, van de wet van 22 augustus 2002).

Wat inzonderheid het financiële aspect van een ingreep betreft, vloeit uit het voorgaande op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze voort dat het vermelden van de financiële gevolgen van een ingreep, in een concrete consultatie, weliswaar deel uitmaakt van de informatieplicht van de beroepsbeoefenaar en derhalve tot de toegestane praktijkinformatie behoort, maar dat de vermelding van de financiële kostprijs in een algemene mededeling, als argument om patiënten te overtuigen en als middel van vergelijking met de kostprijs van andere beroepsbeoefenaars, op onmiskenbare wijze tot de verboden reclame behoort.

B.13.5. Het derde, het vierde en het vijfde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 zijn niet gegrond.

B.14.1. Volgens de verzoekende partijen is het ten slotte niet duidelijk of het gebruik van foto's genomen vóór en na een ingreep en getuigenissen van patiënten toegestaan zijn.

B.14.2. Wat geldt voor het financiële aspect van ingrepen van esthetische heelkunde of niet-heelkundige esthetische geneeskunde, geldt *mutatis mutandis* voor het audiovisuele aspect van die ingrepen. Beelden en getuigenissen kunnen weliswaar tijdens een medische consultatie worden aangewend ter ondersteuning van de informatieplicht, in welk geval zij tot de toegestane praktijkinformatie behoren. In een algemene mededeling mogen zij echter niet worden gebruikt aangezien zij in dat geval beogen patiënten te werven en derhalve tot de verboden reclame moeten worden gerekend.

De betwiste gedragsnorm is overigens in meer algemene bewoordingen vervat in de Code van geneeskundige plichtenleer, die verbiedt dat de resultaten van onderzoeken en behandelingen voor publicitaire doeleinden worden aangewend (artikel 13, § 1, tweede lid), zodat de betrokken beroepsbeoefenaars worden verondersteld de strekking van die gedragsnorm te kennen en te eerbiedigen.

B.14.3. Het achtste onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6037 is niet gegrond.

Wat betreft de overgangsmaatregelen

B.15.1. Het bestreden artikel 185 heeft de overgangsmaatregelen vervat in artikel 24 van de wet van 23 mei 2013 gewijzigd.

Krachtens het gewijzigde artikel 24, § 2, zijn de houders van een master in de geneeskunde of gelijkwaardig slechts bevoegd om de niet-heelkundige esthetische geneeskunde uit te oefenen indien zij « kunnen aantonen dat zij op de dag van de inwerkingtreding van dit artikel over een minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde » beschikken, bovenop de eerder reeds vereiste « rechtmatige praktijkervaring inzake niet-heelkundige esthetische geneeskunde van meer dan vijf jaar ».

Krachtens artikel 21 van de wet van 23 mei 2013 is de geneesheer of de tandarts die de bepalingen van die wet overtreedt door gewoonlijk een esthetisch-heelkundige of niet-heelkundige esthetisch-geneeskundige ingreep uit te voeren, zonder daarvoor overeenkomstig die wet bevoegd te zijn, strafbaar.

Volgens de verzoekende partijen is het niet duidelijk wat in die overgangsmaatregel moet worden verstaan onder « een minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde ».

B.15.2. Het wettigheidsbeginsel vereist niet dat de wetgever op gedetailleerde wijze de opleiding bepaalt die een beroepsbeoefenaar moet hebben gevolgd vooraleer het hem is toegestaan om, zonder strafbaar te zijn, bepaalde handelingen te stellen. De wetgever mag de verdere invulling van die opleiding overlaten aan de uitvoerende macht, voor zover hij de essentiële elementen ervan zelf heeft vastgesteld. Dat geldt des te meer in een medische context waarin immers rekening moet kunnen worden gehouden met de evoluties in de geneeskunde en nieuwe of verbeterde medische technieken.

Door erin te voorzien dat een « minimale theoretische opleiding » in het bijzondere domein van de « niet-heelkundige esthetische geneeskunde » vereist is om handelingen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde te mogen stellen, teneinde de patiënt een praktijk zonder risico te kunnen garanderen (*Parl. St.*, Kamer, 2013-2014, DOC 53-3349/001, p. 120), heeft de wetgever op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze bepaald dat het stellen van

dergelijke handelingen zonder theoretische opleiding strafbaar is. Van de adressaten van de betrokken strafbaarstelling, die steeds de nodige waakzaamheid en een bijzondere voorzichtigheid aan de dag dienen te leggen bij de uitoefening van hun beroep, mag worden verwacht dat zij zich op de hoogte stellen van de verdere invulling van de vereiste opleiding, die overigens in samenspraak met de betrokken beroepsgroep tot stand komt.

B.15.3. Het vijfde onderdeel van het eerste middel in de zaak nr. 6047 is niet gegrond.

Ten aanzien van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie

B.16. In het tweede middel in elk van de samengevoegde zaken en in het derde middel in de zaak nr. 6069 voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat de bestreden bepalingen gelijke situaties verschillend behandelen en verschillende situaties gelijk behandelen, zonder dat daarvoor een objectieve en redelijke verantwoording zou bestaan.

Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6037 is het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie geschonden door (1) het onderscheid tussen de arts die een ingreep met esthetisch of reconstructief doel verricht en de arts die een esthetische ingreep verricht, (2) het onderscheid tussen de arts die een esthetische ingreep verricht in en rond de mond en de tandarts die een esthetische ingreep verricht in de intra-orale regio, (3) het onderscheid tussen de tandarts die een esthetisch-heelkundige ingreep verricht en de tandarts die een therapeutisch-heelkundige ingreep verricht en (4) het onderscheid tussen esthetisch epilieren en alle overige al dan niet heelkundige esthetische ingrepen.

Volgens de verzoekende partijen in de zaak nr. 6047 is het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie geschonden door (1) het onderscheid tussen de arts die een epileertechniek verricht met een laser of fel pulserend licht en de arts die een andere niet-heelkundige esthetische ingreep verricht, (2) de gelijke behandeling van een geneesheer-specialist in de dermatovenereologie en een andere arts, die beiden mogen epilieren door het gebruik van een laser of fel pulserend licht, (3) het onderscheid tussen de arts die een laser of fel pulserend licht voor een ander doel dan een epilatie doel aanwendt en de arts die een andere niet-heelkundige esthetische ingreep verricht, (4) de gelijke behandeling van een geneesheer-

specialist in de dermato-venereologie en een andere arts, die beiden een laser of fel pulserend licht mogen gebruiken voor een ander doel dan een epilatie-doel, (5) het onderscheid tussen de arts die een laser of fel pulserend licht gebruikt om te epilieren en de arts die hetzelfde instrument gebruikt voor een ander doel dan een epilatie-doel, (6) de gelijke behandeling van een arts en een schoonheidsspecialist die beiden mogen epilieren met een laser of fel pulserend licht, (7) de gelijke behandeling van een arts en een schoonheidsspecialist die beiden een laser of fel pulserend licht mogen gebruiken voor een ander doel dan een epilatie-doel, (8) het onderscheid in strafbaarheid tussen de arts of tandarts die zonder daartoe bevoegd te zijn gewoonlijk een laser of fel pulserend licht gebruikt voor een ander doel dan een epilatie-doel en de schoonheidsspecialist die gewoonlijk een laser of fel pulserend licht gebruikt voor een ander doel dan een epilatie-doel, en (9) het onderscheid, in de overgangsbepalingen, tussen de houders van een master in de geneeskunde die de niet-heelkundige esthetische geneeskunde willen uitoefenen en de houders van een master in de geneeskunde die gelimiteerde liposucties willen uitoefenen.

Volgens de verzoekende partij in de zaak nr. 6069 is het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie geschonden door (1) het onderscheid tussen verpleegkundigen die esthetische laserbehandelingen en andere esthetische behandelingen uitvoeren en verpleegkundigen die dezelfde behandelingen om therapeutische redenen uitvoeren en (2) het onderscheid tussen verpleegkundigen en andere beroepsbeoefenaars wat de (on)mogelijkheid betreft om informatie over hun praktijk te verspreiden.

B.17. Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie sluit niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Dat beginsel verzet er zich overigens tegen dat categorieën van personen die zich ten aanzien van de aangevochten maatregel in wezenlijk verschillende situaties bevinden, op identieke wijze worden behandeld, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.18.1. Volgens de verzoekende partijen is het bij de bestreden bepalingen ingevoerde reclameverbod discriminerend in zoverre het niet zou gelden voor tandartsen die een esthetische ingreep verrichten in de intra-orale regio.

B.18.2. Uit het onderzoek van het eerste middel is gebleken dat de wetgever de reclame voor esthetische heelkundige of niet-heelkundige esthetisch-geneeskundige ingrepen heeft verboden, zonder de tandartsen die dergelijke ingrepen verrichten daarvan uit te zonderen, zodat het aangevoerde verschil in behandeling niet bestaat.

B.18.3. Het tweede onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 is niet gegrond.

B.19.1. Volgens de verzoekende partijen is het bij de bestreden bepalingen ingevoerde reclameverbod discriminerend doordat het enkel geldt voor artsen en tandartsen die louter esthetische geneeskundige ingrepen verrichten en niet voor artsen en tandartsen die therapeutische en reconstructieve ingrepen verrichten.

B.19.2. Er bestaan fundamentele verschillen tussen, enerzijds, de therapeutische en reconstructieve geneeskunde en, anderzijds, de esthetische geneeskunde zonder enig therapeutisch of reconstructief doel. Terwijl de therapeutische en reconstructieve geneeskunde beoogt ziekten of letsels te vermijden, te genezen of te herstellen, houdt de zuiver esthetische geneeskunde geen verband met ziekten of letsels, maar met de wens van de patiënt om zijn of haar lichaamsuiterlijk te verbeteren.

De wetgever, die in de eerste plaats de volksgezondheid beoogt te beschermen, meer bepaald door de commerciële uitwassen en misbruiken op het vlak van de medische esthetiek te bestrijden, vermog redelijkerwijze te oordelen dat de zuiver esthetisch-geneeskundige ingrepen door artsen en tandartsen, wat reclame en informatieverstrekking betreft, aan strengere regels moeten worden onderworpen dan de therapeutische en reconstructieve ingrepen.

B.19.3. Het eerste en het derde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 zijn niet gegrond.

B.20.1. Door de definitie van « niet-heelkundige esthetische geneeskunde » te herzien, heeft de wetgever de behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht uitgesloten van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013. Volgens de verzoekende partijen is die uitsluiting niet verantwoord in het licht van de doelstelling van volksgezondheid die de wetgever nastreeft.

B.20.2. Weliswaar kunnen zowel esthetisch-geneeskundige ingrepen als behandelingen met een laser of fel pulserend licht risico's inhouden voor de volksgezondheid, maar het staat aan de wetgever te oordelen dat het verschil in ernst en urgentie van die risico's tot een afzonderlijk regelgevend optreden voor beide soorten van ingrepen of behandelingen noopt. De wetgever mag daarbij rekening houden met de vaststelling dat behandelingen met een laser of fel pulserend licht, anders dan de esthetisch-geneeskundige ingrepen, in aanzienlijke mate door andere beroepsbeoefenaars dan de beoefenaars van de geneeskunde, met name door schoonheidsspecialisten, worden uitgevoerd.

B.20.3. Rekening houdend met de ruime beoordelingsbevoegdheid waarover de wetgever beschikt bij het bepalen van zijn beleid in sociaaleconomische aangelegenheden, verzet het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie zich niet tegen de uitsluiting van de behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013.

Het vierde onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6037 en het eerste, tweede, derde, vierde, zesde en zevende onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 zijn niet gegrond.

B.21.1. Uit het onderzoek van het eerste middel is gebleken dat de uitsluiting van de behandeling met een laser van klasse 4 en hoger of fel pulserend licht van het toepassingsgebied van de wet van 23 mei 2013 niet op die wijze kan worden begrepen dat de uitsluiting enkel voor epileerbehandelingen geldt.

B.21.2. In zoverre de grieven gegrond zijn op het verschil in behandeling van epileerbehandelingen en andere laserbehandelingen of op het verschil in behandeling van verpleegkundigen die laserbehandelingen uitvoeren, gaan zij uit van een verkeerde lezing van de bestreden bepalingen.

In zoverre de verzoekende partij in de zaak nr. 6069 voor het overige aanklaagt dat verpleegkundigen geen ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en van esthetische heelkunde mogen verrichten, voert zij een verschil in behandeling aan dat niet voortvloeit uit de thans bestreden bepalingen.

B.21.3. Het vijfde en het achtste onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 en het tweede en het derde middel in de zaak nr. 6069 zijn niet gegrond.

B.22.1. De houders van een master in de geneeskunde of gelijkwaardig zijn slechts bevoegd om de niet-heelkundige esthetische geneeskunde uit te oefenen indien zij « kunnen aantonen dat zij op de dag van de inwerkingtreding van [het desbetreffende] artikel over een minimale theoretische opleiding in niet-heelkundige esthetische geneeskunde » beschikken, bovenop de voorheen reeds vereiste regelmatige praktijkervaring inzake niet-heelkundige esthetische geneeskunde van meer dan vijf jaar. Om een liposuctie uit te voeren met een maximum, per ingreep, van één liter weggezogen materie, infiltratievloeistof inbegrepen, dienen dezelfde personen niet over een soortgelijke « minimale theoretische opleiding » te beschikken, maar volstaat een regelmatige praktijkervaring inzake liposuctie van meer dan vijf jaar.

B.22.2. Het behoort tot de beoordelingsbevoegdheid van de wetgever om, rekening houdend met de ernst van de verschillende ingrepen en de risico's ervan voor de volksgezondheid, de vereisten vast te stellen waaraan de betrokken beroepsbeoefenaars moeten voldoen.

B.22.3. Het negende onderdeel van het tweede middel in de zaak nr. 6047 is niet gegrond.

Ten aanzien van de vrijheid van vestiging en het vrij verkeer van diensten

B.23. In het derde middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen de schending aan van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 49 en 56 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en met

artikel 24 van de richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt (hierna : de Dienstenrichtlijn), doordat de beperkingen inzake reclame en praktijkinformatie voor esthetische geneeskunde de Europese mobiliteit van artsen en patiënten en de vrijheid van mededinging tussen artsen op onevenredige wijze zouden belemmeren.

B.24. De beperkingen inzake reclame en praktijkinformatie voor esthetische geneeskunde, vervat in de bestreden bepalingen, gelden voor alle in België uitgevoerde ingrepen die onder hun toepassingsgebied vallen, zonder onderscheid wat de nationaliteit van de patiënt of van de arts betreft.

De bestreden bepalingen maken het niet moeilijker voor Belgische patiënten om zich naar een andere lidstaat van de Europese Unie te begeven voor ingrepen van esthetische geneeskunde. Zij maken het evenmin moeilijker voor in België gevestigde artsen om in een andere lidstaat van de Europese Unie diensten van esthetische geneeskunde aan te bieden of om zich daartoe in een andere lidstaat van de Europese Unie te vestigen.

De bestreden bepalingen maken het daarentegen wel moeilijker voor artsen uit een andere lidstaat van de Europese Unie om in België diensten aan te bieden die onder het toepassingsgebied van de in het geding zijnde wet vallen of om zich daartoe in België te vestigen.

B.25.1. De beperking van de vrijheid van vestiging en van de vrijheid van dienstverlening is ingegeven door de bekommernis van de wetgever om de volksgezondheid te beschermen en beantwoordt derhalve aan dwingende redenen van algemeen belang.

Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie blijkt dat artsen en tandartsen die hun beroepswerkzaamheden in een andere lidstaat van de Europese Unie uitoefenen, zich aldaar moeten houden aan de voorschriften die de uitoefening van het betrokken beroep in die lidstaat regelen, indien die voorschriften zijn ingegeven door het streven om de gezondheid van de mensen zo doeltreffend en volledig mogelijk te beschermen (HvJ, 30 april 1986, C-96/85, *Commissie t. Frankrijk*, punt 10). De voormelde voorschriften kunnen met name betrekking hebben op het voeren van reclame door de voormelde beroepsbeoefenaars (HvJ, 17 juli 2008, C-500/06, *Corporación Dermoestética*, punt 38).

B.25.2. De bestreden bepalingen zijn tevens geschikt om de verwezenlijking van die doelstellingen te waarborgen, aangezien zij de burgers voor blootstelling aan reclame voor louter esthetische ingrepen behoeden en de daaruit voortvloeiende medische overconsumptie bedwingen.

In zijn conclusie in de voormelde zaak C-500/06 was de advocaat-generaal met betrekking tot esthetische ingrepen van oordeel « dat, gelet op de risico's die aan dit soort medische handelingen zijn verbonden en de mogelijke psychische gevolgen ervan, een lidstaat beperkingen mag opleggen aan de reclame die hiervoor bij het grote publiek wordt gemaakt ». Hij achtte het dan ook « zonder meer gerechtvaardigd dat een lidstaat reclamecampagnes die mensen ertoe aanzetten hun gezicht of hun anatomie te laten veranderen, verbiedt of aan banden legt » (conclusie van 31 januari 2008, C-500/06, *Corporación Dermoestética*, punt 105).

B.25.3. Tot slot dient het Hof te onderzoeken of de bestreden bepalingen niet verder gaan dan voor het bereiken van die doelstellingen noodzakelijk is.

Wanneer in een lidstaat van de Europese Unie striktere bepalingen inzake de uitoefening van de gezondheidsberoepen gelden dan in andere lidstaten, impliceert zulks op zich geen onevenredige beperking van de vrijheid van vestiging of van de vrijheid van dienstverlening (HvJ, 19 februari 2002, C-309/99, *Wouters e.a.*, punt 108). De enkele omstandigheid dat een lidstaat voor een ander stelsel van patiëntenbescherming heeft gekozen dan een andere lidstaat, kan immers niet van invloed zijn op de beoordeling van de noodzaak en de evenredigheid van de bestreden bepalingen (HvJ, 21 oktober 1999, C-67/98, *Zenatti*, punt 34).

Zoals uit het onderzoek van het eerste middel is gebleken, houden de bestreden bepalingen weliswaar een reclameverbod in, maar staan zij de betrokken beroepsbeoefenaars onder bepaalde voorwaarden toe om informatie over hun praktijk te verspreiden. Bovendien hebben het reclameverbod en de beperkingen inzake praktijkinformatie slechts betrekking op esthetische ingrepen zonder enig therapeutisch of reconstructief doel. Die afbakening van het toepassingsgebied volstaat om te besluiten dat de bestreden maatregel niet verder gaat dan voor de bescherming van de volksgezondheid noodzakelijk is.

B.25.4. Zonder dat het nodig is te onderzoeken of de door de bestreden wet beoogde esthetische geneeskunde al dan niet valt onder de in artikel 2, f), van de Dienstenrichtlijn bedoelde uitzondering, naar luid waarvan die richtlijn niet van toepassing is op « diensten van de gezondheidszorg, al dan niet verleend door gezondheidszorgfaciliteiten en ongeacht de wijze waarop zij op nationaal niveau zijn georganiseerd en worden gefinancierd en ongeacht de vraag of de diensten openbaar of particulier van aard zijn », dient te worden vastgesteld dat de bestreden bepalingen bijgevolg aan het bepaalde in artikel 24, lid 2, *in fine*, van die richtlijn beantwoorden.

B.26. Gelet op het voorafgaande bestaat er geen aanleiding om in te gaan op het verzoek van de verzoekende partijen om prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

B.27. Het derde middel in de zaak nr. 6037 is niet gegrond.

Ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting

B.28. In het vierde middel in de zaak nr. 6037 voeren de verzoekende partijen de schending aan van artikel 19 van de Grondwet en artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat de bestreden bepalingen de vrijheid van meningsuiting op onverantwoorde wijze zouden belemmeren.

B.29. De bescherming van de volksgezondheid vormt een wettige doelstelling die een inmenging kan verantwoorden in de vrijheid van meningsuiting die is gewaarborgd bij artikel 19 van de Grondwet en bij artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Die laatste bepaling is ook van toepassing op het uiten van meningen of het verspreiden van informatie met betrekking tot commerciële activiteiten (EHRM, 18 oktober 2011, *Sosinowska* t. Polen, § 68).

Uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens blijkt dat reclame, ook op het domein van de medische ingrepen, weliswaar een manier is om de burgers op de hoogte te brengen van de beschikbare goederen en diensten, maar dat zij niettemin aan banden

mag worden gelegd om oneerlijke mededinging en misleidende reclame te verhinderen. In bepaalde omstandigheden mag zelfs de publicatie van objectieve en waarheidsgetrouwe advertenties aan beperkingen worden onderworpen, met name met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, op voorwaarde dat daarbij een billijk evenwicht wordt tot stand gebracht tussen de in het geding zijnde belangen (zie EHRM, 17 oktober 2002, *Stambuk t. Duitsland*, §§ 39-41).

B.30. Uit het onderzoek van de overige middelen blijkt dat de bestreden bepalingen op voldoende duidelijke en rechtszekere wijze zijn geformuleerd en dat zij niet verder gaan dan noodzakelijk is om de wettige doelstelling te bereiken.

De wetgever heeft derhalve een billijk evenwicht tot stand gebracht tussen de in het geding zijnde belangen.

B.31. Het vierde middel in de zaak nr. 6037 is niet gegrond.

NIET VERBETERDE KOPIE

Om die redenen,

het Hof

verwerpt de beroepen.

Aldus gewezen in het Nederlands, het Frans en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 14 januari 2016.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Alen

NIET VERBETERDE KOPIE